

3. Надворний О.Б. Тенденції розвитку машинобудівного комплексу України / О.Б. Надворний // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 1. – С. 110–115.
4. Плахотнік О. Дослідження сучасних тенденцій розвитку вітчизняного машинобудування / О. Плахотнік // Економічний аналіз. – 2009. – Вип. 4. – С. 58–61.
5. Романенко В. Машиностроение Украины и России: проблемы и пути сотрудничества / В. Романенко // Экономист. – 2001. – № 10. – С. 66–69.
6. Цхведиани В.В. Машиностроение Украины: состояние и перспективы / В.В. Цхведиани // Фондовый рынок. – 2000. – № 4. – С. 18–20.
7. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – 06.07.2011. – Назва з екрану.

УДК 336.73(477)

ДІЯЛЬНІСТЬ ЛОМБАРДІВ У ПІСЛЯКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Паламарчук О.С.

Черкаський державний технологічний університет

В статтє проведен анализ работы ломбардных учреждений в кризисный и послекризисный период, определены основные показатели деятельности и их динамика, проанализированы структура и динамика залогового имущества, выделены основные проблемы и направления их решения.

Ключевые слова: *финансовый рынок, финансово-кредитные учреждения, ломбарды, экономический кризис, финансовый кризис, деньги.*

In the article the work of pawn institutions in crisis and post-crisis periods is analyzed, main performance indicators and their dynamics are determined, the structure and dynamics of mortgage property are analyzed, the main problems and directions for their solution are marked out.

Key words: *financial market, financial and credit institutions, pawnshops, economic crisis, financial crisis, money.*

Постановка проблеми. Проаналізувати діяльність ломбардів у післякризовий період, дослідити динаміку основних показників діяльності, виділити основні проблеми, що потребують розв'язання.

Аналіз останніх досліджень. Трансформація економічної системи будь-якої країни передбачає інституціоналізацію та одночасно розбудову кредитної системи. Нині кредитний сектор України представлений переважно банківською системою. Ще одна, доволі значна її структурна складова – небанківські фінансово-кредитні установи – почала активно розвиватися не так давно. Однак, незважаючи на позитивні тенденції в розвитку цих установ, слід відзначити ще порівняно низький рівень їхньої капіталізації, а це може призвести до того, що їх витіснять із ринку безпосередньо банківські установи. Але банківська система в період фінансової кризи стала особливо вразливою: знизилися кредитні рейтинги українських банків та зріс рівень ризику та недовіри до банківської системи.

За таких умов небанківські фінансово-кредитні установи можуть зайняти досить міцні позиції на ринку, особливо в умовах фінансової кризи, і надавати ряд послуг, що їх не надають банки, створюючи тим самим їм конкуренцію, поліпшуючи функціонування не тільки кредитної системи, а й національної економіки в цілому. Тому дослідження особливостей діяльності небанківських фінансово-кредитних установ загалом та ломбардів зокрема викликане як нагальними проблемами практики, так і впливом фінансової кризи на діяльність банківських установ.

Загальні організаційно-практичні аспекти діяльності небанківських кредитно-фінансових установ розглядали у своїх працях такі вчені, як М. Савлук, М. Денисенко, Б. Івасів, А. Казімагомедов, О. Лаврушин та ін. Разом із тим дослідження цих авторів спрямовані переважно на висвітлення теоретичних засад функціонування зазначених установ, а до нерозв'язаних частин загальної проблеми, яким присвячена ця стаття, слід віднести саме необхідність детального розгляду практичних аспектів діяльності ломбардів як представників небанківських кредитно-фінансових установ, що активізувалися саме в умовах фінансової кризи.

Слід відзначити, що одним із небагатьох небанківських фінансово-кредитних інститутів, які функціонували в період кризи, залишається ломбард [1].

Формування мети статті. Метою статті є аналіз діяльності ломбардних установ як структурної складової кредитної системи України в післякризовий період, виділення основних проблем, що потребують розв'язання.

Виклад основного матеріалу. 2008 рік став доленосним для світової економіки. Економічна криза нанесла нищівний удар по підприємствам, організаціям, фінансовим установам, кредитним системам усіх країн.

Не стала винятком і Україна. Наслідком кризи стало закриття багатьох підприємств, звільнення великої кількості працівників різних ланок.

Значна частина населення залишилася без фінансових засобів для існування. Банки припинили видачі будь-яких кредитів. Клієнти, які обслуговувалися в банках, у свою чергу, також припинили частково або повністю погашати отримані раніше кредити та позики. Люди почали шукати альтернативні джерела отримання яких-небудь коштів для існування.

В умовах фінансової кризи та її наслідків ломбарди, активізувавши свою діяльність, створюють конкуренцію банківським установам у сфері кредитування фізичних осіб. Серед конкурентних переваг ломбардів варто виділити такі:

- швидке надання короткотермінових невеликих кредитів на термінові потреби;
- менш ризикована діяльність, порівняно з банками;
- гнучкий графік роботи (на відміну від банків, ломбарди працюють навіть у вихідні).

Основним недоліком ломбардів є погана репутація, адже їх часто пов'язують із кримінальним сектором. Недовіра з боку населення дуже впливає на обсяги діяльності цих кредитних інститутів.

У зв'язку з кризою кількість звернень населення до ломбардів збільшилася майже на 38 % [2]. Гостра необхідність у «швидких» грошах сьогодні змушує далеко не бідних людей відкинути упередження та стереотипи і звернутися за допомогою до ломбардних установ.

У місцевих ломбардах, на відміну від банків, готові видавати клієнтам будь-які суми. Але зовсім не безкоштовно. Впродовж доби позичальник сплачує не менше одного відсотка від вартості закладеної речі. Максимальний термін позики – 1 місяць. Якщо ж протягом 30 днів гроші клієнт не повертає, закладене майно ломбард має повне право залишити собі. Ломбарди запевняють, що гроші в них будуть завжди. Тому дати в борг зможуть усім, хто бажає цього. А таких в умовах кризи з кожним днем стає дедалі більше.

Крім збільшення потоку клієнтів, у ломбардах спостерігається зростання кількості невикупів. За даними експертів, усе більше клієнтів регулярно вносять відсотки по заставі, але не викуповують заставлене майно. Про це свідчать дані, наведені в табл. 1 [3] і 2 [4].

Таблиця 1

Показники діяльності ломбардів за 2008 – 2010 рр.

Показники	Періоди			Приріст			
	2008	2009	2010	2009 / 2008		2010 / 2009	
				Абсолютне	%	Абсолютне	%
Сума наданих фінансових кредитів під заставу, млн. грн.	2 126,8	3 505,0	5 503,1	1 378,9	64,8	1 998,1	57,0
Кількість виданих фінансових кредитів під заставу, тис. шт.	4 907,2	6 758,8	9 247,2	1 851,6	37,7	2 488,4	36,8
Сума погашених фінансових кредитів, млн. грн.	1 984,5	3 370,7	5 364,8	1 386,1	69,8	1 994,1	59,2
з них: погашено за рахунок майна, наданого в заставу	188,0	240,1	452,8	52,1	27,7	212	88,6
Кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, тис. грн.	1 749,2	662,9	1 007,1	-1 086,3	-62,1	344,2	51,9

За даними табл. 1, можна сказати, що сума виданих коштів і кількість наданих кредитів збільшилися: у 2009 р. (порівняно з 2008 р.) на 1 378,9 млн. грн. та 1 851,6 тис. шт. відповідно, у 2010 р. – ще на 1 998,1 млн. грн. та 2 488,4 тис. шт.

Фінансова криза вплинула на кількість договорів кредиту, які погашалися за рахунок майна, наданого в заставу. Так, у 2008 р. їх кількість становила 1 749,2 тис. шт., в 2009 р. – 663,9 тис. шт. (змен-

шилася на 62,1 %), проте в 2010 р. спостерігається збільшення до 1 007,1 тис. шт. (+ 51,9 %). За I кв. 2011 р., порівняно з аналогічним періодом 2010 р., їх кількість збільшилася на 9,7 тис. шт.

З табл. 2 видно, що за I кв. 2011 р. (порівняно з I кв. 2010 р.) сума виданих коштів збільшилася на 368,8 млн. грн., а кількість наданих кредитів – на 377,7 тис. шт. Також зросла кількість договорів кредиту, які погашалися за рахунок майна, наданого в заставу, на 9,7 тис. шт. Якщо не трапляться ніякі кардинальні зміни, то річний підсумок 2011 р. за цими показниками значно перевищуватиме річні підсумки 2010 р.

Таблиця 2

Показники діяльності ломбардів за I квартал 2010–2011 рр.

Показники	Періоди		Приріст	
	I кв. 2010	I кв. 2011	I кв. 2011 / I кв. 2010	
			Абсолютне	%
Сума наданих фінансових кредитів під заставу, млн. грн.	1 188,2	1 557,0	368,8	31,0
Кількість виданих фінансових кредитів під заставу, тис. шт.	2 085,1	2 462,8	377,7	18,1
Сума погашених фінансових кредитів, млн. грн.	1 137,2	1 487,0	349,8	30,8
з них: погашено за рахунок майна, наданого в заставу	112,9	125,9	13,0	11,5
Кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, тис. грн.	241,2	250,9	9,7	4,0

Українські ломбарди працюють тільки з фізичними особами. Гроші видають під заставу виробів із дорогоцінних металів і каміння, побутової техніки, рідше – автомобілів, нерухомості та цінних паперів. Заставу ломбарди оцінюють самостійно, тому часто істотно занижують її вартість: у середньому ломбарди дають за товар на 30–50 % менше від його ринкової ціни. Види заставного майна та обсяги наданих за ними кредитів наведені в табл. 3 [3] і 4 [4].

З табл. 3 видно, що в 2009 р. обсяг наданих кредитів (порівняно з 2008 р.) збільшився на 64,8 %, а в 2010 р. – ще на 57,0 %.

Найбільша питома вага припадає на вироби із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння. Так, в 2008 р. – це 81,4 % загального обсягу, в 2009 р. – 90,4 %, в 2010 р. – 92,5 %.

Відповідно до даних табл. 4 можна сказати, що за I кв. 2011 р., порівняно з I кв. 2010 р., кількість наданих кредитів збільшилася на 368,9 млн. грн. (+ 31,0 %). Однак частка виробів із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння зменшилася з 93,4 % до 91,6 %, також зменшилася кількість заставного нерухомого майна на 4,8 %, натомість спостерігається збільшення часток кредитів, що надаються під заставу побутової техніки (+ 65,0 %), автомобілів (+ 140,7 %) та іншого майна (+ 111,1 %).

Таблиця 3

Обсяг наданих фінансових кредитів за видами застав за 2008 – 2010 рр.

Вид заставного майна	Обсяг виданих фінансових кредитів, тис. грн.			Приріст			
	2008	2009	2010	2009 / 2008		2010 / 2009	
				Абсолютне	%	Абсолютне	%
Вироби із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння	1 730,2	3 167,8	5 092,4	1 437,6	83,1	1 924,6	60,8
Побутова техніка	291,4	234,0	364,9	-57,4	-19,7	130,9	56,0
Автомобілі	6,0	7,1	19,6	1,2	19,5	12,5	175,0
Нерухомість	14,8	8,9	9,9	-5,8	-39,5	1,0	10,8
Інше майно	83,8	87,2	16,4	3,4	4,1	-70,8	81,2
Всього:	2 126,8	3 505,0	5 503,1	1 378,3	64,8	1 998,2	57,0

Таблиця 4

Обсяг наданих фінансових кредитів за видами застав за I квартал 2010 – 2011 рр.

Вид заставного майна	Обсяг виданих фінансових кредитів, тис. грн.		Приріст	
	I кв. 2010	I кв. 2011	I кв. 2011 / I кв. 2010	
			Абсолютне	%
Вироби із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння	1 110,1	1 426,5	316,4	28,5
Побутова техніка	70,5	116,3	45,8	65,0
Автомобілі	2,7	6,5	3,8	140,7
Нерухомість	2,1	2,0	-0,1	-4,8
Інше майно	2,7	5,7	3,0	111,1
Всього:	1 188,1	1 557,0	368,9	31,0

Не можна сказати, що ринок зростає без ускладнень. Упродовж останнього часу ломбарди часто погоджуються на зниження процентних ставок за кредитами і збільшення заставної вартості золота, що свідчить про посилення конкурентної боротьби між учасниками ринку.

Головною причиною приросту обсягів кредитування стала не активізація попиту населення на послуги ломбардів, а збільшення кількості учасників ринку (рис. 1). Нерозвиненість сектору ломбардного кредитування стимулювала приплив великого капіталу в цей сегмент фінансових послуг. Цілком можливо, що криза стимулювала прихід нових гравців на ринок і внаслідок того, що багато напрямків бізнесу, які до кризи давали стабільний дохід, стали збитковими.

На українському фінансовому ринку кредити в ломбардах завжди були найдорожчими. За даними Всеукраїнської асоціації ломбардів, середня ставка за ломбардними кредитами становить 0,8 % на день і залежить від терміну кредитування й застави. Держфінпослуг оцінює середньозважену ломбардну ставку на рівні 221,7 % річних (I кв. 2011 р). більш детальні дані показані на рис. 1 [2, 4, 5].

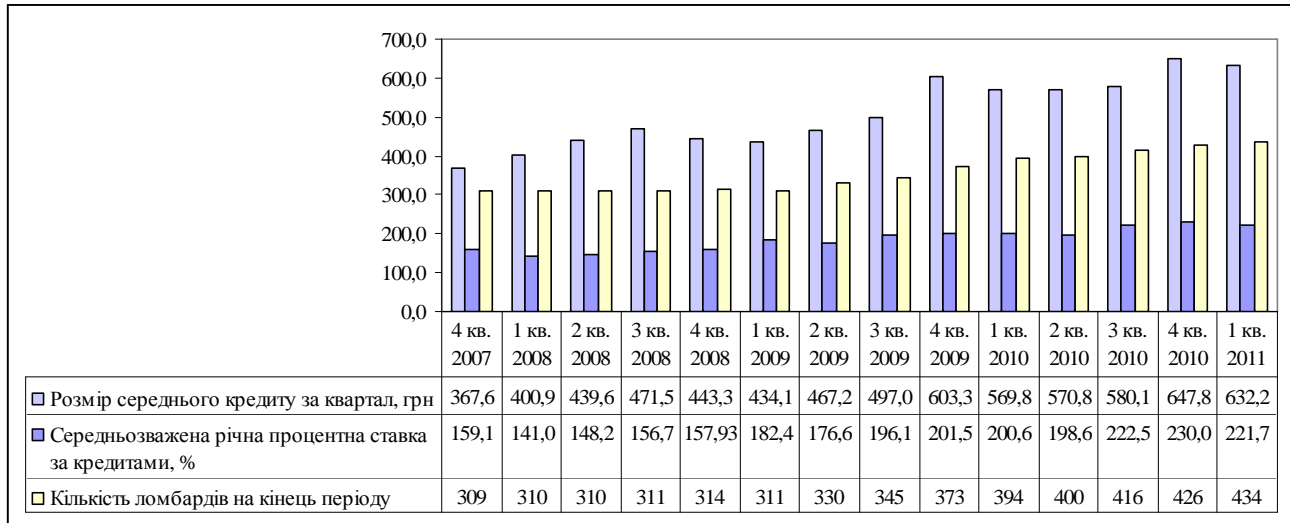

Рис. 1. Динаміка розміру середнього кредиту, середньозваженої річної процентної ставки та кількості ломбардів за IV кв. 2007 – I кв. 2011 рр.

Незважаючи на те, що багато позичальників воліють залишати заставу без викупу, ломбарди поступово збільшують розмір кредитів, що видають. Так, на 31.12.07. середній розмір кредиту становив 323,4 грн. Із початком фінансової кризи на ринку ломбардів незначно скоротився середній розмір кредиту, але вже протягом першої половини 2009 р. цей показник повернувся до рівня вересня 2008 р. (471,5 грн.). На 31.03.11 середній розмір кредиту становив 632,2 грн.

Щорічно змінюються кількість та джерела коштів, що їх залучають ломбарди на платній і безкоштовній основі. Так, у 2008 р. кількість залучених коштів становила 93,8 млн. грн., у 2009 р. – 79,9 млн. грн., в 2010 р. – 80,0 млн. грн. Тобто йде поступове зменшення кількості залучених коштів та збільшення активів, загальний розмір яких на кінець I кв. 2011 р. становив 950,8 млн. грн.

Станом на 31.03.2011 сукупний розмір активів ломбардів становив 688,6 млн. грн., порівняно з аналогічним періодом 2010 р. його розмір становив 373,5 млн. грн. (+ 84,4 %). При цьому статутний капітал в розрахунку на один ломбард зріс на 60,4 %.

Сьогодні спостерігається збільшення фінансування діяльності ломбардів за рахунок власних коштів: якщо на початок року частка власного капіталу у пасивах становила 70,6 %, то на 01.04.11 – 75,0 % [4].

Висновки. Згорання банками програм кредитування стало своєрідним поштовхом для більш активної діяльності з боку «кредитних спілок» та ломбардів. Але якщо процес отримання кредиту у «спілці» відрізняється від банківського кредитування в основному підвищеним розміром процентної ставки (умови і процедура оформлення кредиту практично ідентичні), то ломбарди виявляють до клієнтів набагато більше лояльності. Гроші під заставу цінностей тут можна отримати буквально в лічені хвилини, лише пред'явивши паспорт.

Незважаючи на порівняно позитивні тенденції, в діяльності ломбардів у сучасних умовах слід відзначити низку проблем, що потребують розв'язання для подальшого вдосконалення їхньої роботи та зміщення позицій на ринку фінансових послуг. До них необхідно віднести:

- формування координованої державної політики у сфері врегулювання роботи ломбардів, що передбачало б об'єднання державних органів у єдиний мегарегулятор із метою уникнення дублювання функцій різних регуляторів, повноважень при прийнятті рішень, зменшення ризику втрати ефективності нагляду;
- прийняття пакета відповідних законодавчих документів, на основі яких здійснюють діяльність та ліцензування ломбардів, зокрема прийняття Закону «Про ломбард»;
- створення системи захисту клієнтів ломбарду:
 - захист та конфіденційність інформації в обліковій та реєстровій системах з метою унеможливлення будь-яких змін даних, зафіксованих після здійснення операцій;
 - захист та збереження заставного майна:
 - § в ломбардах можуть зберігатися не тільки значні грошові суми, вироби з дорогоцінних металів, побутова техніка, а й унікальні речі, що мають велику мистецьку цінність;
 - § втрата чужого майна чи його пошкодження впливатиме на імідж та бізнес перспективи цієї установи;
 - § зберігання окремих речей (значною мірою це стосується антикваріату) потребує дотримання особливих норм (підтримання відповідного рівня вологості в приміщенні, спеціальне освітлення, температура повітря).

Тому ломбардам необхідно:

- мати якісне програмне забезпечення для захисту своєї інформації, контролювати її достовірність;
- створювати безпечні та комфортні умови для зберігання заставного майна: закуповувати і встановлювати надійні сейфи та камери зберігання; встановлювати якісні та надійні системи охорони; наймати кваліфікованих охоронців;
 - якісно підбирати персонал для роботи з клієнтами та їх майном;
 - проводити тренінги та інструктажі з працівниками.

З огляду на викладене можна зробити висновок, що в умовах фінансової кризи ломбарди активізували свою діяльність, створили серйозну конкуренцію банківським установам саме у сфері кредитування фізичних осіб. Вони мають відповідно ряд переваг. Це і швидкість отримання кредиту, порівняно з банками, простота, спроможність швидко реагувати на потреби клієнтів.

За останні три роки збільшилася кількість ломбардів, розширився ринок; збільшилася кількість договорів позики та грошових сум, отриманих у кредит; збільшилася середньозважена річна процентна ставка за кредитами з 141,0 % (I кв. 2008 р.) до 221,7 % (I кв. 2011 р.), але навіть цей негативний фактор не зменшує кількість бажаючих звернутися до ломбардів для отримання «швидких» грошей.

Попри значну кількість клієнтів та зручність послуг ломбарди поки що не в змозі повністю витіснити банківські установи із даного сегмента банківських послуг, але на ринку споживчого кредитування вони є досить ефективними посередниками та серйозними конкурентами банкам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сороківська З. Особливості діяльності ломбардів в умовах фінансової кризи // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2010. – № 14–15. – С. 261–268.

2. Державний комітет з регулювання ринків фінансових послуг України // Річні звіти Держфінпослуг // Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2009 рік. – С. 11–15.
3. Державний комітет з регулювання ринків фінансових послуг України // Річні звіти Держфінпослуг // Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2010 рік. – С. 8–13.
4. Державний комітет з регулювання ринків фінансових послуг України // Річні звіти Держфінпослуг // Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2011 рік. – С. 8–12.
5. Національне Рейтингове Агентство «Рюрік» // «Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за 2010 р.» – С. 28– 32.

УДК 377.154

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

Битько Л.М., *здобувач*

Черкаський державний технологічний університет

В работе проанализировано современное состояние реформирования жилищно-коммунального комплекса Украины, определены основные законодательные акты, регулирующие данный процесс.

Ключевые слова: *реформирование, жилищно-коммунальный комплекс, закон.*

In the article the current state of reforming of housing and communal complex of Ukraine is analyzed, the basic legislative acts governing the process are determined.

Key words: *reforming, housing and communal complex, law.*

Вступ. Сфера житлових відносин як одна з найбільш чутливих сфер суспільного життя завжди мала потребу в єдиній і несуперечливій правовій регламентації, оскільки особливістю господарських систем, таких як ЖКК (на відміну від технічних і інших), є присутність в них людини як активного цілепоставника і системореалізуючого елемента. На колишніх етапах правового регулювання житлових відносин належну упорядкованість їх нормативному опосередкуванню надавали кодифіковані акти, представлені основами житлового законодавства Союзу РСР і союзних республік 1981 року і Житловим кодексом України від 1983 року.

Проте за час, що минув з моменту прийняття зазначених актів, змінилися політичні орієнтири і склалася істотно інша економічна ситуація, що породило нову ідеологію житлової політики, яка проводиться під егідою держави. Втілення цієї ідеології у правові норми було частково здійснено за допомогою прийняття низки законів, спрямованих на впровадження ринкових принципів у житлову сферу.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку житлово-комунального комплексу досліджені у наукових працях таких вчених і практиків: А.М. Асаула, А.Ф. Гойка, Н.Ю. Горлача, В.В. Дурицького, Т.М. Завори, В.І. Залуніна, К.В. Паливоди, М.П. Педана, О.Ю. Амосова, Г.В. Висоцької, В.М. Гавви, О.А. Гриценко, А.М. Драпіковського, В.П. Дубіщева, Дж.К. Еккерта, Л. Елвуда, Н.А. Лебідь, Т.Г. Молодченко-Серебрякової, Н. Ордуєя, Г.М. Стерника, В.І. Тітяєва, О.М. Тищенко, А.М. Третьяка, Дж. Фрідмана, Г.С. Харрісона тощо.

Мета. Головною метою даної роботи є вивчення економіко-правового забезпечення розвитку житлово-комунального комплексу регіонів України.

Виклад основного матеріалу. Склад і структуру управління ЖКК можна розділити на чотири рівні, при цьому кожний рівень управління характеризується своєю нормативно-правовою базою. Рівні управління поділяються на такі:

- 1-й рівень – державний;
- 2-й рівень – регіональний;
- 3-й рівень – районний;
- 4-й рівень – місцевий.

На першому (державному) рівні управління розробляються і приймаються Державні закони, випускаються Укази Президента, Постанови Кабінету Міністрів, які, в частині ЖКК, безпосередньо утворюють нормативно-правову базу ЖКК. В основі бази лежать, перш за все, Кодекси – Цивільний, Податковий, Житловий, Земельний, Водний, Трудовий, Постанови Кабінету Міністрів і закони, які забезпечують соціальний захист незабезпечених верств населення в плані оплати ЖКП.